

Baba Kama Sources 17

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

ומכל מקום בגמרא פירשו שיש בששה אבות שהזכרנו שנים שהשאר באים מכחם מן הדין חוץ מן הקרן והם הבור עם אי זה שתרצה מחבריו כמו שנאמר שם דרך הצעה בבור וקרן לרבות את האחרים ומה בור שאין דרכו לילך ולהזיק חייב שן ורגל ואש ואדם שדרכן לילך ולהזיק לא כל שכן מה לבור שכן תחלת עשייתו לנזק קרן יוכיח מה לקרן שכן דעתו להזיק בור יוכיח וחזר הדין וכו' הצד השווה שבהם שדרכן להזיק ושמירתן עליך אף אני אומר וכו' והרי אין בצד השווה חומר שלא יהא באחרים וכן בכלם כשתעניין בחומר שבכל אחד מהם כמו שהוזכרו למטה ואף על פי שאף מקרן ואש יבאו כלם חוץ מן הבור מ"מ הבור אין אתה צריך לצרפו באחד מחבריו לבד אלא באיזה שתרצה אבל קרן צריך אתה לצרפו עם האש ואם תצרפהו באחד מהשאר לא הועלת כלום ולעולם כל שתצרף אחד עם חברו ואתה רוצה להביא את האחרים יחסרו לך שנים שאי אתה רשאי להביאם עד שתצרף קרן ואש או בור עם איזה שתרצה שכלם באים חוץ מאחד והוא הבור בצירוף קרן ואש או הקרן בצירוף בור עם איזה מחבריו ונמצא שכח הבור גובר בזו הואיל והברירה בידך לצרפו עם איזה שתרצה ומ"מ אין כלם באים אף בצירוף השנים שהרי מכל מקום חסר הקרן בצירוף בור עם אחד מחבריו שיש להשיב עליהם מה להנך שכן מועדים מתחלתם ובקרן ואש שכן דרכן לילך ולהזיק והילכך ראוי היה לכתוב את כלם ולא עוד אלא שאף אם היו כלם באים מן הדין והוא על דעת ר' טרפון שאמר שצד החומר שבקרן והוא שכונתו להזיק עולה ליותר מצד חומר שבחבריו שהוא ההעדאה מתחלתם הואיל ובמקום העדאתם של אלו ר"ל ברשות הניזק אף הוא משלם נזק שלם לדעתו אעפ"כ צריך היה לכתוב את כלם שאם היו למדין אחד מחבריו היינו משוין את המדות ביניהם:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב

שכן מועדין מתחילתן. אין לפרש לשלם נזק שלם דאם כן קרן נמי כיון דלא הוה כתיב הוה ילפינן נזק שלם אפילו בפעם ראשונה. ואין לפרש הכי אי כתיב תמות ולא כתיב מועדות לא הוה ילפינן מועדות מביניא דאיכא למיפרך שכן מועדין מתחילתן מה שאין כן בקרן ולמאן דאמר קרן עדיפא אפילו קרן אתי דין מועדות. הא ליתא דאם כן מאי קאמר דכתביה לחלק בין תמות למועדות והלא תמות כבר כתובה ומועדת למה כתב ונילף לה מביניא כדאמרן אלא מפרש רבינו תם וכו'. **תוספות שאנץ.**

והקדוש רבינו יעקב דברהאית פירש לבד מקרן מועדת דאפילו כתב רחמנא דבשלוש נגיחות משלם חצי נזק לא הוה גמרינן מכלהו דין רביעי דמה להנך שכן מועדין לשלם נזק שלם מתחילתן ולמאן דאמר אדרבה קרן עדיפא היינו רבי טרפון דאמר משונה קרן בחצר הניזק נזק שלם משלם אפילו קרן אתיא דאף היא מועדת ברשות הניזק. אך קשה דמסיק אלא למאי הלכתא כתביה רחמנא ומשני קרן לחלק בין תמה למועדת ומאי קאמר הרי תמה כתיבה. ושמא לא הוה ידעינן בכמה הויא מועדת. **רבינו ישעיה ז"ל.**

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב

אמר רבא להלכותיהן. והוא הדין נמי לכל אבות דרבי אושעיא ודרבי חייה דלעיל. אלא איכא למידק נזקי אדם בשור דכתב רחמנא למה לי שתי פעמים דכתיב מכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש וכתב מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת. ויש לומר דאיצטריך גם כן תרווייהו ולא נפקי חד מאידך כולהו דמכה נפש בהמה נפש תחת נפש איצטריך לפחת נבילה כדאיצטריך לקמן ולאגמורי נמי אמכה אביו ואמו שאינו במיתה עד שיצא ממנו דם כמכה נפש בהמה כדאיתא בפרק ארבע מיתות ואידך קרא איצטריך להקיש אדחזקיה דקאמר מה מכה בהמה לא חלקת בו לפטור ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוך בו לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון. הרשב"א ז"ל.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב

הא דאמר רבא כלהו כי שדית בור בינייהו אתיא, איכא לפרושי דכלהו אתיין מכל תרי כי הוי בור חד מינייהו, א"נ לאו למימרא דכי שדית בור בין כל חדא מינייהו אתו כלהו מכל תרין ותריין אלא או מהני תרין או מהני תרין ובלבד שיהא בור חד מינייהו. ואיכא נמי דאתיא חדא מחדא, כרגל דאתיא מאש מק"ו ומה אש שאין הזיקו מצוי ואין בו רוח חיים ואין דרכו לילך ולהזיק אלא בכח אחר חייב ק"ו לרגל שהרי הרגל הזיקו מצוי ויש בו רוח חיים ודרכו לילך ולהזיק בלא כח אחר, וא"ת אדרבה איכא למפרך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו, שמדה זו נקט לה לחומר בסמוך גבי אבנו וסכיננו ומשאו

שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דאמרינן היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי היינו אש דמאי שנא אש כלומר איזו חומר יש באש שכן כח אחר מעורב בו אבנו וסכיננו נמי כח אחר מעורב בהן אלמא כח אחר מעורב בו חומר הוא גבי אש להתחייב עליו, וכן נמי שנינו לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק משא"כ בבור, הא ליתא דכח אחר מעורב בו אינו חומר לגבי בעלי חיים דכ"ש שדרכן לילך ולהזיק מעצמן, ולא אמרו כח אחר אלא לגבי אבנו וסכיננו שהניחן בראש גגו ולומר דאע"פ שהאש אינה מזקת במקום שהניחה בעל התקלה מ"מ שמירתה עליו לפי שבשעה שהוא מדליקה מיד עשוי כח אחר להתערב בו, וכן אבנו וסכיננו נמי אף על פי שהניחן ברשותו הי' לו ליזהר בשמירתן שאף הן מיד בשעת הנחתן כח אחר מצוי להתערב בהן להפילן ולהזיק, וכי נקיט במשנתנו חומר באש מבבור לא נקיט משום חומר כח אחר המתערב בו אלא משום שדרכו לילך ולהזיק דמ"מ מזיק הוא חוץ ממקום הנחתו משא"כ בבור שאין דרכו לילך ולהזיק וכדתיניא נמי לקמן בבבביתא (י' א') חומר באש מבבור שדרכו לילך ולהזיק ולא קאמר שכח אחר מעורב בו, דמדה זו לענין בור אדרבה קל הוא באש שאינו מזיק אלא בכח אחר ואלו הבור הזיקו בלא כח אחר, ולפיכך אבנו וסכיננו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה כשבאנו לדון ולעשות אותן כבור לבתר דנחו והפקירן הקשו דלא דמי לבור דמה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כלומר ונעשה בורו בלא כח אחר תאמר בהני שכח אחר מעורב בהן כלומר שלא נעשו בורו מכחו לבד אלא עם כח אחר שנתערב בהם, וכשחזרנו לומר אש תוכיח השיבו מה לאש שאינו חייב מחמת מדה זו דאדרבה קל הוא זה, אלא שאני אש שעם אותו כח אחר דרכו לילך ולהזיק ואף על פי שאין הכל מבעל התקלה, הי' לו להזהר לפי שכח אחר מצוי להתערב בו עם הנחתו מיד, כנ"ל.

אלא דקשיא לי דא"כ כשאתה בא לדון מבור וחדא מאידך על האש לא אתיא דאיכא למיפרך מה להנך שאין כח אחר מעורב בהן, ואפשר דכיון דכח אחר מעורב בו יש בו קצת קולא וחומר לפי המקומות כמו שאמרנו לא פרכינן, וה"ה דאתו שן ואדם מאש וכענין זה שאמרנו דאינהו נמי אתו מאש ומק"ו, וא"ת א"כ למה אנו צריכין להטיל בור בינייהו דהא כי שדית בור בינייהו לאו כולהו אתו מינייהו דהא מפקת קרן ואילו מאש לחודיה אתו כלהו נמי חוץ מקרן ובור ולמ"ד קרן עדיפא אף קרן נמי אתי מאש, י"ל דרבא הכי קאמר מתרי במה הצד לא אתו א"כ שדית בור בינייהו, א"נ התם אתו כולהו בר מקרן ולמ"ד קרן עדיפא אתו כולהו ואפי' קרן אבל מאש לחודיה לא אתו לעולם כולהו דהא איכא בור דלא אתי מיני'.

ספר הישר (חלק התשובות) סימן סד

ד. (בענין וכולהו כי שדית בור בינייהו). כי שדית בור בינייהו...¹⁰ כל הכתובות להלכותיהן ע"פ רבותיהן תמצא לפי פי' רבותי' ואני פירשתי לך ועודי מחזיק בם. קרן כוונתה להזיק למאן דאית ליה פלגא ניזקא ממונא¹¹ והיינו למ"ד קרן עדיפא. ולמ"ד פלגא ניזקא קנסא אי לא כתיבא הוה פטרינן ליה דלא מסתבר דמיחייב, דאע"ג דכתיבא אמרינן קנסא הוא, ולא דמיא להנך דהנך מועדין מתחילתן ודינא דליחייבן. וסברא היא דמועדין מתחלתן ולא משום יעידתא דתלתא זימני דקרא, דהא לא כתיבא אלא¹² אתיא מדינא דשן ויש הנאה להיזקה, רגל היזקה מצוי טפי ואדם בר דעת... לבייש שאפילו אם לא נתכוין לבייש אף על גב דנתכוין רק להזיק כמתכווין לבייש [דמי] גם דעת אמרינן הכי אבל הנך אין דעת לבייש ונתכווין להזיק דידהו לא דמי לאדם. והיינו דאמרינן לעיל לא ראי אדם בד' דברים כראי השור שחסר בושת¹³ אלמלא לא כתיב שור [לא הוה יליף מיניה]. ולא ראי השור שמשלם כופר כראי אדם בתרווייהו קטלא כתיבי (ושור אלמלא) [ואלמלא] נזיקין כתיבי ודאדם לא כתיבי לא גמר אדם מיניה דבתשלומי קטלא הקל הכתוב... אש כח אחר מעורב בו, ויש מקום שתופסו חומר ויש מקום שתופסו קולא וזיל הכא דחי וזיל הכא דחי, דאיכא למימר להאי גיסא ואיכא למימר להאי גיסא. והכי מוכחא שמעתא דפירקא. אי נמי מועדת מיסברא לאכול הראוי ואינו ראוי טפי מהנך ולא מיתורא דאו השדה¹⁴ דיש דברים שאין האש מכלה אותם אלא מקלקלתן ואורחיה לקלקל ולשרוף טפי מהנך... בור תחילת עשייתו לנזק וכן אני מפרש ובא וכן תמצאנה בשמי. ובריייתא דלקמן¹⁵ דנקטא חומר אחר הדינין האלו וסיום הלכותיהן פירשתי לך חומר דכתיבי ושייר פורתא.